

De Nederlandse arbeidsmarkt

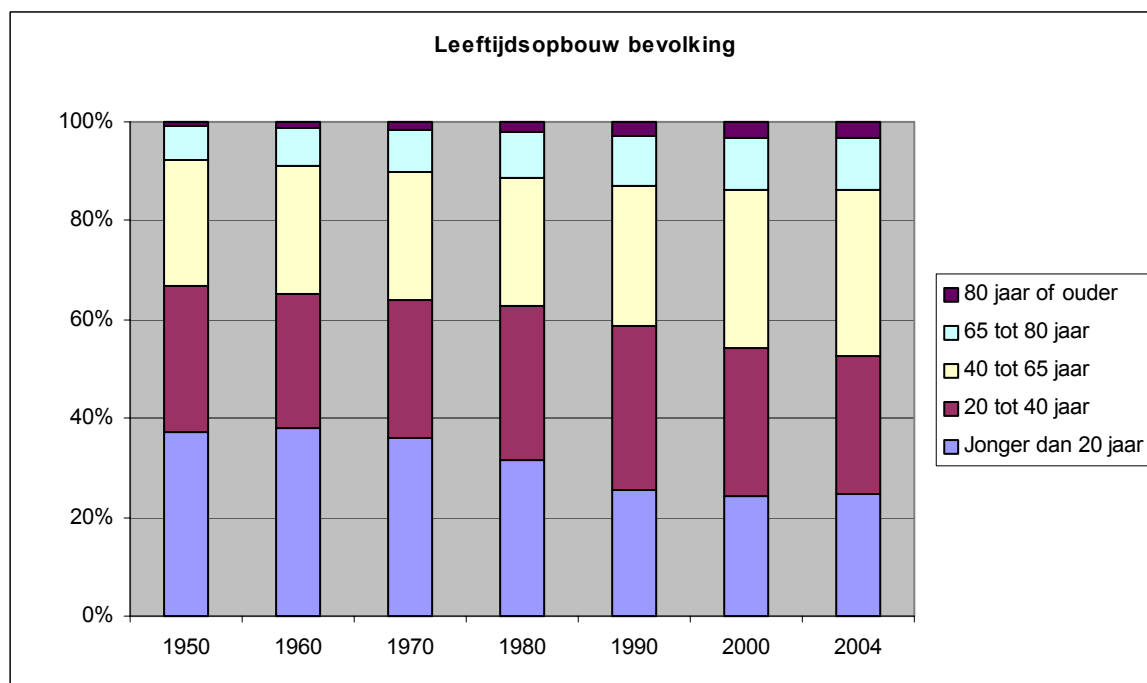
José van Schie en Sjiera de Vries

In dit document beschrijven we de samenstelling van de Nederlandse beroepsbevolking. We gaan daarbij met name in op het aandeel van een aantal specifieke doelgroepen in deze beroepsbevolking. Zo bespreken we allereerst de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking, waarbij we vooral kijken naar het aandeel ouderen. Hierna gaan we in op het aandeel mensen met een arbeidshandicap, van mensen met een niet-Nederlandse achtergrond (allochtonen), vrouwen, en homoseksuelen. De gegevens in dit document komen, tenzij anders vermeld, van het CBS: <http://statline.cbs.nl/kerncijfers/bevolking>.

Algemeen: Bevolking van Nederland

In 2004 bestaat de Nederlandse bevolking uit ruim 16 miljoen personen. Dat zijn 6 miljoen mensen meer dan in 1950. In de afgelopen 50 jaar is de Nederlandse bevolking dus gegroeid met ruim 60%. De prognose is dat de bevolking verder zal stijgen naar 17 miljoen rond 2040.

Kenmerkend voor de Nederlandse bevolking is niet alleen de groei maar ook de ontgroening en de vergrijzing van de bevolking. In 2004 is de groep van 40 jaar of ouder bijna net zo groot als de groep jonger dan 40 jaar. In 1950 was 67% van de bevolking jonger dan 40 jaar en 33% ouder (zie onderstaande tabel). Verder was in 1950 één op de dertien Nederlanders 65 jaar of ouder, in 2004 is dat één op acht en de verwachting is dat die verhouding in 2020 één op vijf zal zijn.

Het aandeel ouderen binnen de bevolking is dus in de afgelopen jaren sterk toegenomen en het aandeel jongeren afgenomen. Dit maakt voorzieningen als de gezondheidszorg en de ouderdagvoorzieningen zoals AOW en pensioen steeds duurder. De overheid is volop bezig

met het ontwikkelen en invoeren van pakketten van maatregelen om het sociale stelsel desondanks te kunnen handhaven. Daarbij wordt onder andere gestreefd naar een toename van de arbeidsparticipatie: meer mensen moeten langer deelnemen aan het arbeidsproces. In dat kader wordt onder andere gewerkt aan het vergroten van de participatie van vrouwen, allochtonen en mensen met een handicap, en aan het langer doorwerken van ouderen.

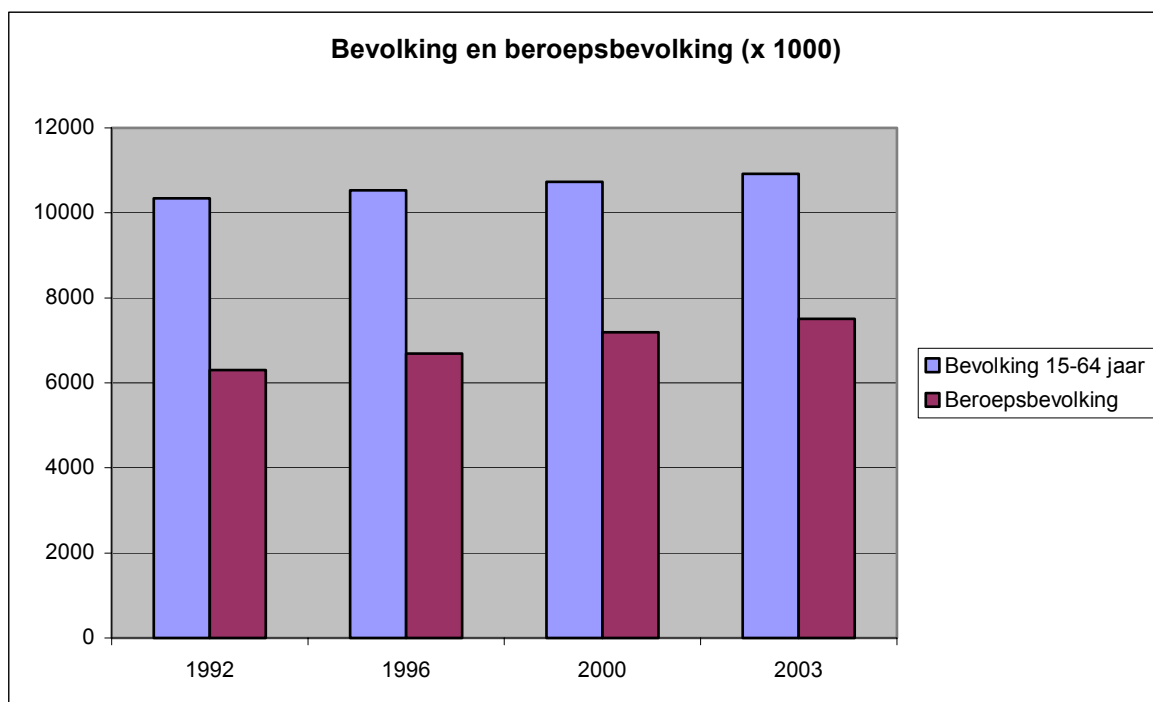
Beroepsbevolking

Van de ruim 16 miljoen personen die de bevolking van Nederland vormen zijn er 11 miljoen in de leeftijd tussen 15-64 jaar, dit is de zogenaamde potentiële beroepsbevolking. Van deze 11 miljoen mensen worden er 7.5 miljoen tot de beroepsbevolking gerekend. De beroepsbevolking omvat:

- Personen die tenminste 12 uur per week werken of
- Personen die werk van tenminste 12 uur per week hebben aanvaard of
- Personen die zeggen tenminste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor tenminste 12 uur per week te vinden.

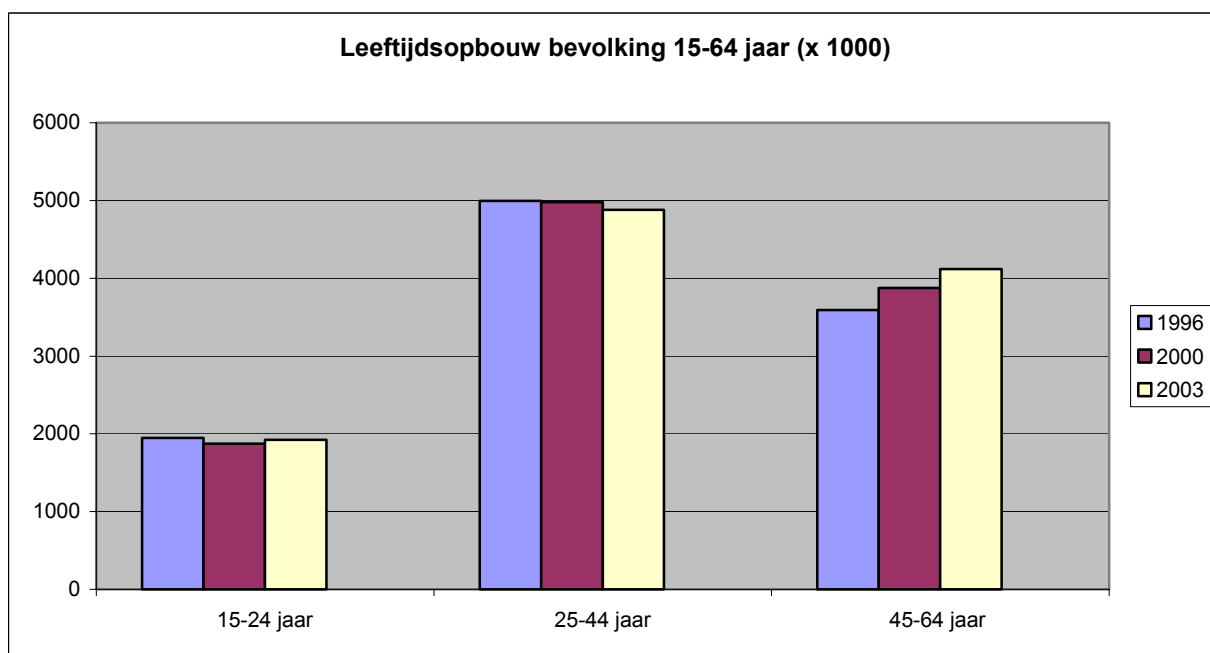
De beroepsbevolking is op te splitsen in een werkzaam deel en een werkloos deel. In 2003 behoren ruim 7.1 miljoen personen tot de werkzame beroepsbevolking en krap 400.000 personen tot de werkloze beroepsbevolking.

Door actief overheidsbeleid is de beroepsbevolking in de periode 1992 – 2003 meer gegroeid dan de potentiële beroepsbevolking (de bevolking tussen 15 en 64 jaar). In die periode is de potentiële beroepsbevolking gestegen met krap 600.000 personen, terwijl de beroepsbevolking groeide met ruim 1.2 miljoen personen. De bruto arbeidsparticipatie, de beroepsbevolking in procenten van de bevolking, is daardoor gestegen van 61% in 1992 tot 69% in 2003. Dit betekent overigens dat 31% van de bevolking tussen 15 en 65 jaar niet tot de beroepsbevolking behoort. Dit zijn personen die minder dan 12 uur per week kunnen of willen werken.

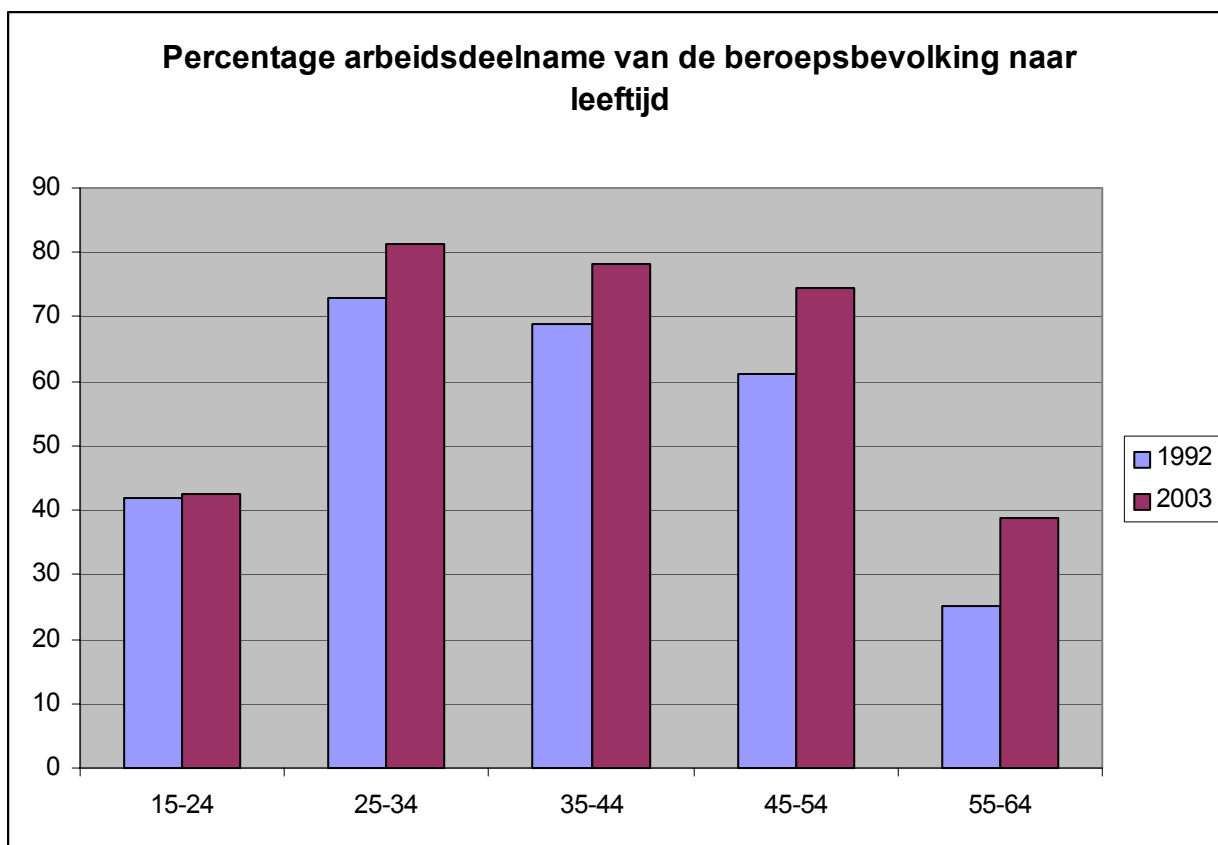
Beroepsbevolking naar leeftijd

In 2003 is 4.1 miljoen personen binnen de Nederlandse bevolking tussen de 45 en 64 jaar en 1.9 miljoen tussen de 15 en 24 jaar. In vergelijking met 1996 is het aantal ouderen toegenomen met ongeveer 800.000 personen en is het aantal jongeren nagenoeg gelijk gebleven. Gezien de relatief grote groep personen tussen de 25 en 44 jaar zal het aantal ouderen binnen de bevolking de komende jaren verder stijgen.

De arbeidsparticipatie van de groep tussen 45 en 64 jaar is relatief laag. In 2003 was die 60%, waarbij de arbeidsdeelname voor de groep tussen 45 en 54 jaar 74% is en die van de groep tussen 55 en 64 jaar 39%.

De vergrijzing van de bevolking in combinatie met een lage arbeidsdeelname van ouderen is een bedreiging voor de houdbaarheid en betaalbaarheid van het sociale stelsel en de zorg. De overheid neemt tal van maatregelen om de arbeidsparticipatie van alle groepen te bevorderen. Daarbij wordt onder andere specifiek aandacht besteed aan de arbeidsdeelname van ouderen. In onderstaande grafiek is te zien dat de arbeidsdeelname van deze groep inderdaad sneller toeneemt dan die van andere leeftijdsgroepen. Toch is deze groei nog niet voldoende. De overheid streeft naar een participatie van ouderen van 70%.

Beroepsbevolking en arbeidshandicap

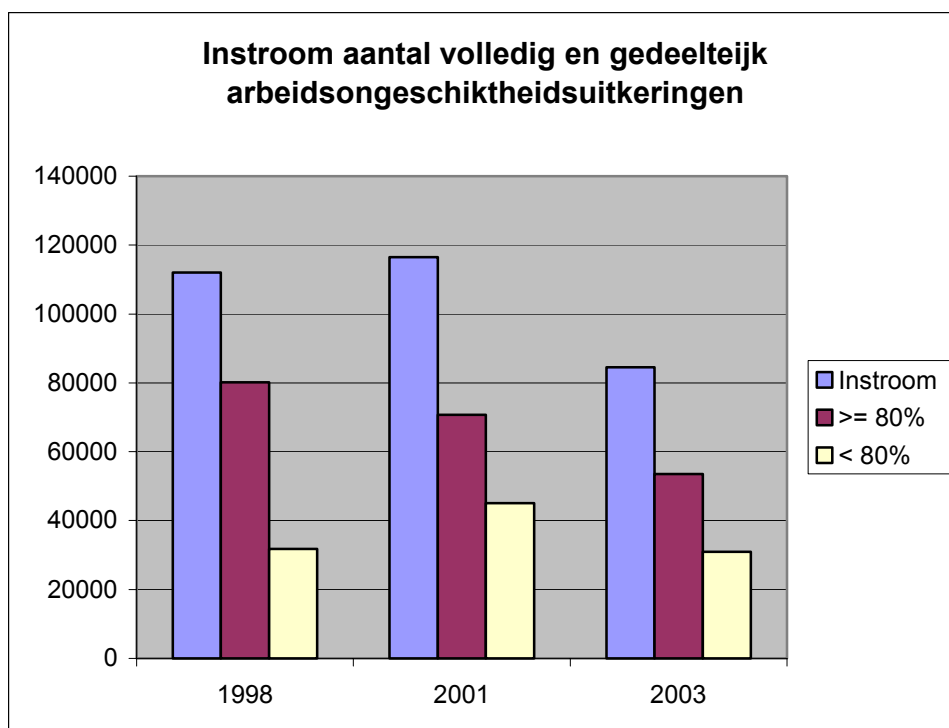
In 2003 heeft 24% van de Nederlandse bevolking tussen 15-64 jaar een langdurige aandoening, ziekte of handicap. Deze groep is op te splitsen in een groep arbeidsgehandicapten en niet arbeidsgehandicapten. Arbeidsgehandicapten zijn personen die door ziekte of gebrek verminderde kansen op de arbeidsmarkt hebben. Ongeveer 2/3 van de mensen met een handicap wordt gezien als arbeidsgehandicapt. In 2003 waren 1,7 miljoen personen arbeidsgehandicapt; dit is ongeveer 16% van de bevolking tussen 15 en 64 jaar.

Mensen met een arbeidshandicap kunnen een beroep doen op overheidsondersteuning in de vorm van een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Nederland kent drie soorten arbeidsongeschiktheidsuitkeringen:

- WAO-uitkering; De Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering geeft werknemers die langer dan twee jaar ziek zijn recht op een loonvervangende uitkering. De hoogte en de duur van de WAO-uitkering hangen onder andere af van de mate van arbeidsongeschiktheid.
- Wajong-uitkering; De Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening JONGgehandicapten geeft jonggehandicapten en studenten die al op jeugdige leeftijd arbeidsongeschikt zijn, recht op een uitkering op minimumniveau.
- WAZ-uitkering; De Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen geeft zelfstandigen recht op een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Deze wet is sinds 1 augustus 2004 niet meer van kracht.

De WAO instroom is vanaf 2002 fors aan het dalen als gevolg van de invoering van de Wet Verbetering Poortwachter per 1 april 2002. De Wet Verbetering Poortwachter bevat regels voor de werkgever en werknemer om een snelle terugkeer van een zieke werknemer te bevorderen en verplicht de werkgever tot loondoorbetaling tijdens het eerste ziektejaar (sinds

1 januari 2004 is deze periode verlengd naar 2 jaar). Door deze wet hebben minder personen tijdens het eerste ziektejaar een beroep gedaan op de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De WAO instroom zal de komende jaren verder dalen door veranderende wet- en regelgeving op dit gebied. Ook zullen de komende jaren mensen die een WAO uitkering aanvragen vaker dan nu een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering krijgen in plaats van een volledige uitkering. Dit komt door de strengere keuringseisen.

Beroepsbevolking naar etnische achtergrond

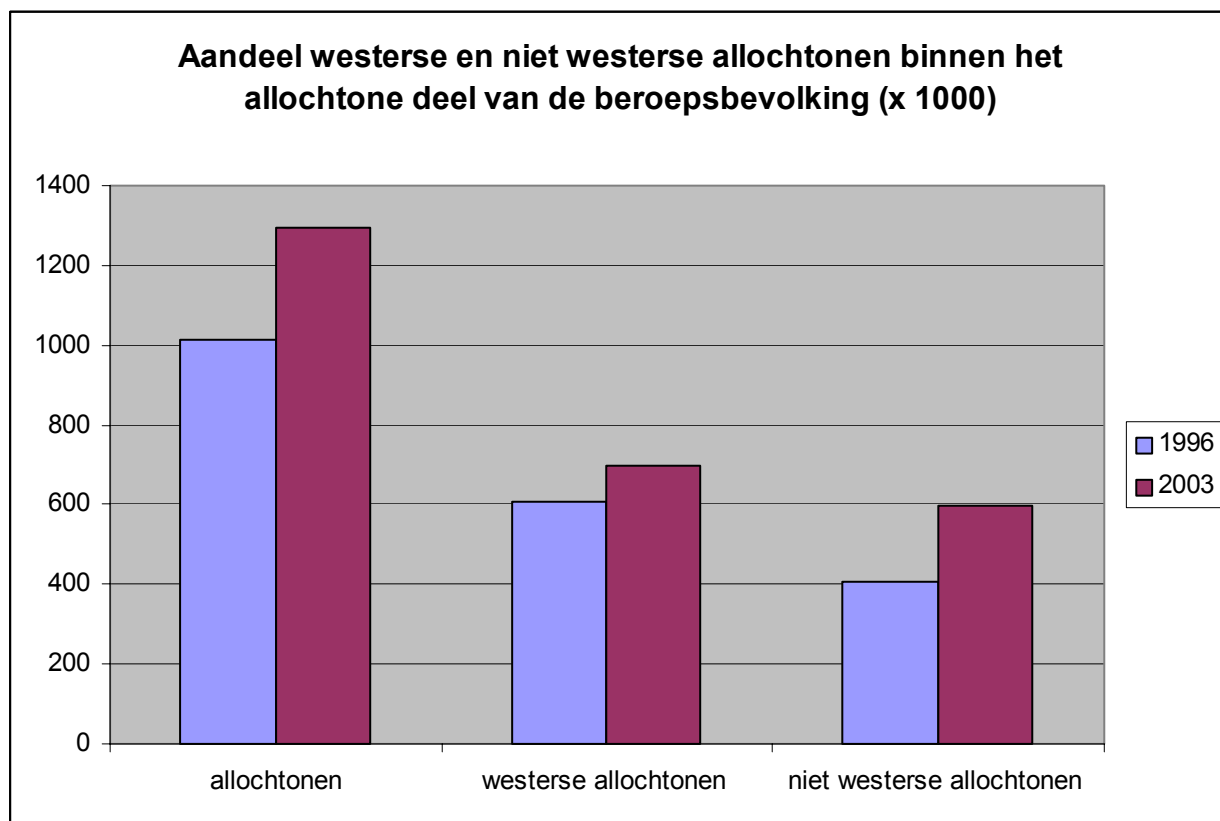
In 2004 hebben ruim 3 van de 16 inwoners van Nederland een niet-Nederlandse of allochtone achtergrond; dit is 19%. De prognose is dat in 2040 de allochtone bevolking uit ruim 4,5 miljoen personen bestaat. Op de totale bevolking van 17 miljoen is dit 26%. De komende jaren zal het aandeel allochtonen binnen de Nederlandse bevolking dus toenemen. Het allochtone deel van de bevolking woont voornamelijk in het westen van Nederland; in 2004 ging het hierbij om ruim 1,8 miljoen personen.

In 2003 bestaat de Nederlandse beroepsbevolking uit 6,2 miljoen autochtonen en ongeveer 1,3 miljoen allochtonen; ruim 17 % van de Nederlandse beroepsbevolking heeft dus een niet-Nederlandse achtergrond.

In de periode tussen 1996 en 2003 is het aantal allochtonen binnen de Nederlandse beroepsbevolking gestegen van ruim 1 miljoen naar 1,3 miljoen. Echter, het aantal autochtonen binnen de Nederlandse beroepsbevolking is in die periode ook gestegen. Per saldo is het aandeel allochtonen binnen de Nederlandse beroepsbevolking in de periode tussen 1996 en 2003 enigszins gedaald; in 1996 was het 17,8% en in 2003 17,2%.

De allochtone groep is op te splitsen in westerse allochtonen en niet westerse allochtonen. Westerse allochtonen zijn allochtonen afkomstig Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië en Japan. Niet westerse allochtonen komen uit Turkije, Afrika, Latijns-

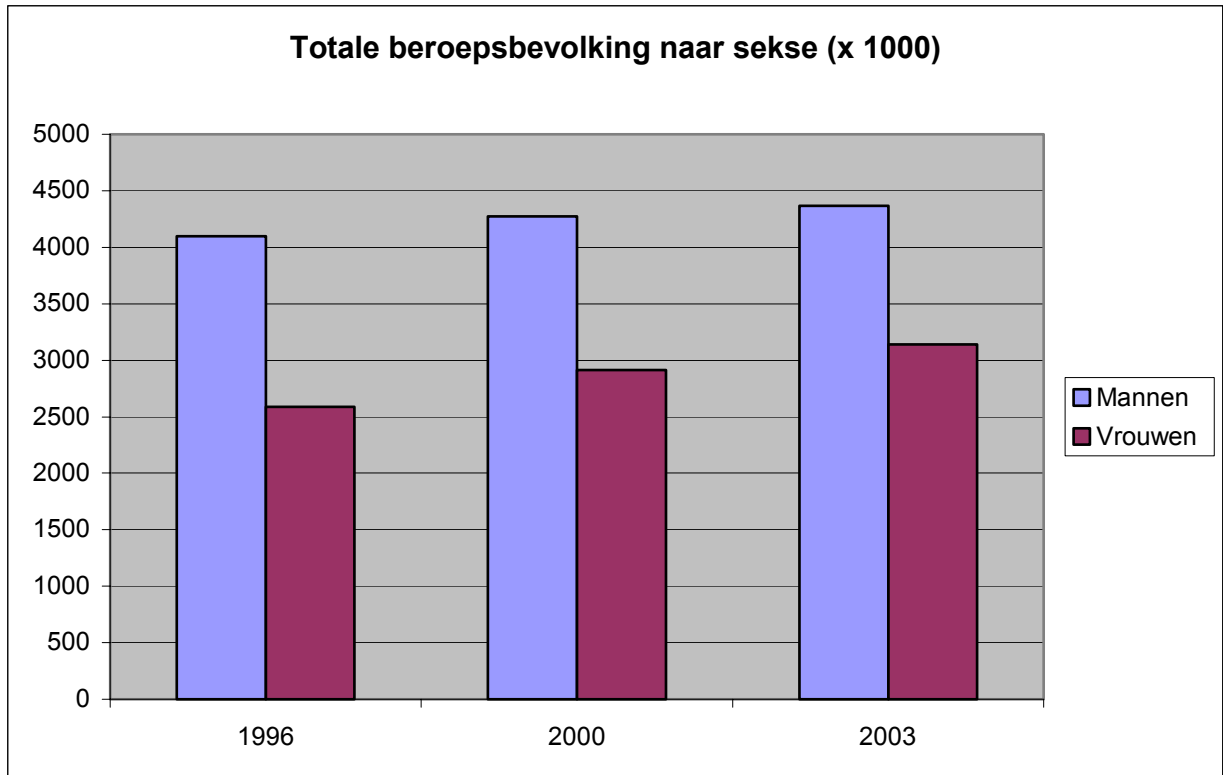
Amerika en Azië, met uitzondering van Indonesië en Japan. In onderstaande grafiek is te zien dat het aandeel van de niet westerse allochtonen binnen het allochtone deel van de beroepsbevolking in de periode 1996 – 2003 sterker is gegroeid dan het aandeel van de westerse allochtonen.

Beroepsbevolking naar sekse

In 2003 bestaat de beroepsbevolking uit krap 4,4 miljoen mannen en ruim 3,1 miljoen vrouwen. De beroepsbevolking bestaat dus voor 59% uit mannen en voor 41% uit vrouwen.

In de periode 1996 - 2003 zijn meer vrouwen gaan werken. Het aantal vrouwen binnen de beroepsbevolking is gestegen van krap 2,6 miljoen in 1996 naar ruim 3,1 miljoen in 2003. De arbeidsparticipatie van vrouwen steeg daarmee in die periode van 50% in 1996 naar 58% in 2003. Het aantal mannen binnen de beroepsbevolking is ook gestegen in de periode 1996 – 2003 van ruim 4 miljoen in 1996 naar krap 4,4 miljoen in 2003. De arbeidsparticipatie van mannen is in die periode gestegen van 77% naar 79%. Het aantal vrouwen binnen de beroepsbevolking is dus niet alleen in absolute zin gestegen in de periode 1996 – 2004 maar ook in relatieve zin. Dat is te zien in onderstaande grafiek.

In de periode 1996 – 2003 zijn met name vrouwen in de leeftijd tussen 45 en 64 jaar op de arbeidsmarkt gekomen; in 1996 behoorden 600.000 vrouwen in deze leeftijd tot de beroepsbevolking en in 2003 waren dat er krap 950.000. De groep vrouwen in de leeftijd tussen 25 en 44 jaar is in dezelfde periode met ruim 200.000 gegroeid.

Beroepsbevolking naar seksuele voorkeur

Omdat er geen registratie wordt bijgehouden van seksuele voorkeur zijn er geen cijfers bekend over de samenstelling van de beroepsbevolking naar seksuele voorkeur. Wel weten we dat naar schatting 3 tot 10 % van de wereldbevolking homoseksueel is. We kunnen dus aannemen dat ook de beroepsbevolking voor 3 tot 10% bestaat uit mensen met een homoseksuele voorkeur. Onder deze definitie vallen overigens ook lesbische vrouwen en biseksuelen.

© 2005 TNO

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO